

ALLES OVERKOMT MIJ

Alles Ingrid Vander Veken **overkomt mij**

P E L C K M A N S

Voor Inès
Petra en Fiona (i)
Esteban, Zoé en Morris

La vie n'a pas d'âge

La vraie jeunesse ne s'use pas

– Jacques Prévert

Zij schildert, ik schrijf. Zij is de tweede vrouw van de vader, ik ben de tweede vrouw van de zoon. Wat ons bindt is de liefde, wat ons scheidt een generatie.

Toen onze levens elkaar halfweg kruisten, lagen de dagen voor ons uitgestrooid, kleurrijk en kwistig als confetti. Ergens in die confettidagen heeft ze mij geportretteerd. Uit het hoofd, een paar foto's bij de hand, poseren hoefde niet.

Op het schilderij draag ik een fluwelen sjaal met oudroze bloemen en veterschoenen in grijze en zwarte suède. De sjaal bezit ik nog, de schoenen heb ik afgedragen. Van wat er nog meer versleten is, bespaar ik u de bijzonderheden. Ik sta naast een tafeltje, op dat tafeltje liggen mijn eerste twee boeken, op die boeken ligt mijn hand.

Onderaan staat in haar handschrift, ietwat voorbarig voor het groentje dat ik was: 'Mag ik u voorstellen, Ingrid Vander Veken, de schrijfster.' Nu de confettidagen achter ons liggen, is het hoog tijd voor een wederdienst. Mag ik u voorstellen, Inès van den Kieboom, de schilderes?

Elke ochtend staat ze voor de spiegel, haar haren grijs en langer dan ooit. Een lengte waarvan men zegt dat ze niet bij haar leeftijd past. Op haar gladde gezicht de milde sporen van bijna een eeuw. Maar niet van deze nog onbeschreven dag.

Ze begint eraan. Maakt een knotje van haar lange haren. Stift haar lippen rood, omlijnt met zwart potlood haar ogen. Nu haar parels nog, de halsketting en de oorknoppen. Daar

staat ze, aan de andere kant van de spiegel, op gelijke afstand van zichzelf.

Zij, zoals ze is geworden. Met dat lange, lange leven van haar, met de vele schilderijen waarin dat opgeslagen ligt. Ontdekt en bekend nu ze de negentig voorbij is, ingekaderd als een van haar schilderijen. Een hype, een rareiteit, een naam.

Bij haar geboorte voor dood gehouden, nu de dood nadert pas goed geboren, lijkt het wel. Zo had ze het niet gepland, nooit heeft ze iets gepland. Keer op keer herhaalt ze het, als stond ze er zelf verstoemd van. 'Alles overkomt mij.'

Dat wonderlijke leven van haar. Al die dagen om te vergaren en te bewaren. Hoe zorg ik ervoor dat niets daarvan verloren gaat – niet van haar krimpande en dus almaar kostbaarder tijd, niet van de schijnbaar eindeloze tijd die daaraan voorafging?

Hoe portretteer ik haar met woorden zoals zij zichzelf in de spiegel ziet? Niet enkel als een kunstenares van net geen honderd jaar. Maar als alle kinderen, meisjes en vrouwen die ze is geweest. Ze klapt zich voor me open als een nestelpop, haalt ze één na één tevoorschijn.

We spelen dubbelspel met de tijd, zij en ik. Terwijl hij onvermurwbaar verder tikt, spoelen we hem terug. Tot bij het allerbegin, dat ze nooit heeft geschilderd, al zou het een verpletterend beeld hebben opgeleverd. Een hoopje mens in een koffiepot. Niet bepaald een triomfantelijke entree, besprenkeld met champagne zoals haar tweede geboorte. Maar ze zette wel de toon: even onvoorspelbaar als toen zou alles wat haar daarna overkwam blijven.

Prinses in de Koningin der Badsteden

Leesexemplaar

Hoe vertel je een net bevallen moeder dat wat ze op de wereld heeft gezet geen leven is maar als leven verpakte dood? Hoe maak je een ongeruste en ontdane vader duidelijk dat zijn pasgeborene het ochtendlicht niet zal halen? Laten medelijden en onmacht zich hullen in vergeefse hoop?

Houd de kachel vannacht brandend, raadde de arts haar ouders aan, wikkel het kind in doeken en leg het vooraan in de ovenlade. Ze zouden het vanzelf wel merken, nog voor hij de volgende ochtend op controle kwam. Hoe hun dochtertje daar zou liggen, roerloos en ademloos.

Maar in het bleekgrijze ochtendlicht bewogen de doeken. De voetjes stampten, de armpjes klauwden, het mondje zuchtte en pruttelde.

* * *

Ze moet zich de blik van de arts hebben toegeëigend. Met dezelfde verwondering waarmee hij toen naar haar keek, is ze om zich heen blijven kijken. Heeft ze de wereld en de mensen afgebeeld, zichzelf ook in alle mogelijke gedaanten, van jong tot oud. Maar nooit zoals die arts haar zag, dat hebben anderen keer op keer geboetseerd met woorden. Ze hebben het verteld en doorverteld, getoonzet op vreugde en ongeloof. Een ovenkind, zo klein dat het in een koffiepote past. Haar bestaan, een wonder.

* * *

Het is haar eerste oefening in niet doodgaan, allermint de laatste. Zo tener, om de haverklap ziek, moeder Marie-Louise is er niet gerust in. Ze ziet er de herhaling in van wat ze kent: zelf wees geworden op haar elfde, haar jongere broer gevelde door tuberculose, haar zus op een ochtend zomaar dood naast haar in bed, tyfus. Er wordt in deze familie te veel en te jong gestorven.

Verlies is een goede leerschool in zorgzaamheid, een minder goede in genegenheid. Voor de kinderen van Marie-Louise Philips zal alleen het beste goed genoeg zijn, op eersterangs tederheid na. Je hechten is gevaarlijk wanneer het lot zo onbetrouwbaar is.

Haar moeders zorgenkind, haar vaders lieveling. Waar is ons klein Inesje? Waar is mijn *prinsesse*? Het is het eerste wat hij vraagt, als hij thuiskomt van zijn werk. Onder de tafel, tussen twee kasten, in de wasmand ligt zijn *prinsesse*. Te slapen, te zwak, te moe.

De kleine prinses woont in de Koningin der Badsteden. Haar paleis staat nu eens hier, dan weer daar. Op plaatsen met magische namen, van obscure oorsprong. Hoe zou zij weten dat Petit Paris genoemd is naar de herberg op de kruising van de steenwegen naar Torhout en Nieuwpoort, het begin- en eindpunt van de diligence naar Parijs? Dat Hazegras verwijst naar Horse Grass, het kruid waar paarden verlekkerd op waren, zoals de mannen op de hoertjes van deze latere rosse buurt? Dat Den Opex staat voor Ostende Phare et Extension, hoeder van de Lange Nelle, zoals de vuurtoren in de volksmond heet?

Voor een kind bestaat alleen het nu. Wat voor de wijken van Oostende geldt, doet het ook voor haar ouders. Vrij van

voorgeschiedenis zijn ze, als waren ze samen met haar geboren. Zoals op hun trouwfoto heeft ze hen nooit gekend, zal ze hen nooit kennen. Nog geen moeder, nog geen vader.

Dit zijn ze. Marie-Louise Philips en Ernest van den Kieboom, opgedirkt voor de grote dag. Hij in zwart pak, wit hemd met hoge kraag en zwarte strik, witte anjer op de revers. Zij, klaar voor de charleston, hakjes met riempje op de wreef, korte jurk en breedgerande klokhoed.

* * *

Vijftig jaar later zullen ze elkaar opnieuw het jawoord geven. Niet in zwart-wit op pellicule, maar in kleur op de schilders-ezel van hun dochter. In zijn rechterhand grijze handschoenen, in haar linkerhand een bruidsboeket van witte narcissen. Hun vrije handen onttrokken aan indiscrete blikken, verstrengeld achter hun rug. Vier orangerode koontjes, blozend om ter vurigst door de opwindning van het feest en wat daarop straks volgen zal. Bruid en bruidegom, net als toen en toch ook niet.

Op haar vaders wang geen spoor van de grote wijnvlek die de helft van zijn gezicht ontsierde. Een duivelsteken, beweert men. Hoezo, haar god, getekend door de duivel?! Ze zag ze niet eens, die wijnvlek van haar vader. Die hoorde bij hem, zoals zijn hartelijkheid en zijn populariteit. Zoals bij haar moeder de volgehouden elegantie, nooit het huis uit zonder hoed en handschoenen, tot op hoge leeftijd.

Die stijl daarentegen benadrukt ze met een jurk van diepblauw fluweel en hemelsblauwe zijde, als feestverpakking voor een gefnuikte ambitie. Ze toont haar moeder als de operadiva die ervan droomde met haar zuivere hoge E nok-

volle zalen in vervoering te brengen, wat haar ongetwijfeld zou zijn gelukt als haar gezin haar niet had opgeslorpt. De uitgewiste wijnvlek illustreert de blinde liefde voor haar vader, dat toonbeeld van rust en rechtvaardigheid.

Ze speelt feiten en verbeelding tegen elkaar uit, verstrengelt ze tot een nieuwe waarheid. Haar schilderij verhult en onthult. Door te tonen wat verborgen blijft, te verbergen wat zichtbaar was, maakt ze haar ouders echter dan echt.

‘Ernestine, we gaan verhuizen!’ Ze staat op de binnenkoer, trappend van opwinding. Met hoge kinderstem roept ze het naar het balkon, waarover de beste vriendin van haar moeder hangt. Het is haar vroegste herinnering.

* * *

Ze heeft ze geteld, de adressen waar ze heeft gewoond. 27 zijn het er, het huidige niet meegerekend. Strikt genomen heeft ze nu een dubbel adres: het buitenadres is dat van het woonzorgcentrum, het binnenadres dat van haar assistentiewoning.

Wat buiten de straten zijn, zijn hierbinnen de gangen. Ze stoppen bij de tuin of de cafetaria of een of ander bureau. Het zijn, voorbijgaand aan de symboliek, stuk voor stuk doodlopende straten.

Ze zijn niet omzoomd door bomen, zoals sommige buitenstraten, maar dragen er wel de namen van. Wilde kastanje, rode beuk, groene linde, blauwe ceder, witte abeel... Zoveel poëtischer dan de overeenstemmende cijfers op de liftknoppen. Zoveel makkelijker te onthouden ook, dankzij de bijhorende tekeningen.

Ik denk er kleuterklasjes bij waar het geheugen volop in opbouw is. Of stadsparkings waar vakken genoemd worden naar schildpadden of olifanten, om ze makkelijker terug te vinden. Hier is het geheugen in afbouw en auto's zijn er niet, enkel scootmobielen en rolstoelen en rollators. Maar in deze

doodlopende straten mag je wel pal voor de deur parkeren.
Ga daar buiten maar eens om.

* * *

Na 27 adressen is ze terug bij af. Bij toen ze niet te kiezen had, maar omstandigheden dat voor haar deden. Toen was het niet haar hoge leeftijd, maar haar ouders die beslisten waar ze woonde en hoelang. Drie jaar eerder hadden ze haar levend uit de oven gehaald. Op een tweede mirakel konden ze beter niet hopen, echt oud zou het kind niet worden, meende de dokter. In afwachting van het onherroepelijke zou een tuin hun arme dochttertje goeddoen.

Stene wordt het, een lieflijk polderdorp in de schaduw van Oostende. Het werkmanshuis geeft uit op een sprookjestuin, seringenbomen en rode bessenstruiken, een schommel en een tuinhuis. De woning zelf is eenvoudig, een leefkamer met een muurbreed fornuis, achteraan een bijkeuken waar het knusser zitten is in de winter. Vanuit de leefkamer vertrekt, afgesloten met een luik, een trap naar de slaapkamers. Een voor de ouders, een voor de kinderen.

Drie meisjes zijn het. Lulu is twee jaar ouder dan zij, Fabienne twee jaar jonger. Ze slapen samen in een groot bed, maar op dinsdagavond slaan ze de lakens weg. Dan sluipen ze in hun nachtponnetjes besmuikt de kamer uit en gaan ze zij aan zij op het luik liggen. Vanuit de leefkamer, waar hun ouders bij de kachel zitten, gekluisterd aan de radio, stijgt de warmte op van de gloeiende kolen, de muziek van *De Bonte Dinsdagavondtrein*.

‘Een aardig liedje gaat van mond tot mond.
En die betoverende wijs
Zingt men in heel Parijs:
Je hebt heel veel geluk, bel ami.’

Haar zussen zijn kinderen uit één stuk, zij valt uiteen in twee kinderen. Met wie van die twee je te maken krijgt, is onvoorspelbaar. Ook voor haarzelf, tot op vandaag krijgt ze ze niet in elkaar gepast.

Nu eens wordt haar, als ze ’s ochtends de trap afdaald, alles zwart voor de ogen. Dan legt haar moeder haar op de koude vloer, maakt haar polsen nat en blijft naast haar zitten tot ze weer bij bewustzijn komt. Naar school hoeft ze daarna niet – niet die dag, niet de vele andere dagen waarop het scenario zich herhaalt. Extraatjes zijn sowieso uitgesloten, geen pianoles tussen de middag, niet toneelspelen met klasgenootjes. Te druk, te uitputtend.

Dan weer is ze dat andere kind, dwaas en onvermoeibaar. Ze draait de slaapkamergordijnen tot een bolletje, verliest haar evenwicht en dondert uit het raam, haar val als bij wonder gebroken door de struik naast de bijkeuken. Ze holt het hele eind naar zee, tussen de Drie Gapers door de dijk op, en dan het strand. Op blote voeten het water in, op blote voeten terug naar huis. Waar zijn je sandalen, Inès?! Kwijt?! Wacht, dat zal je leren, en pats doet de moederhand.

Een aanstellertje, ja! Al die poeha om niets, *truttekasse*, sneert de juf. Op de speelplaats heeft ze een schrammetje opgelopen, ze voelt zich hangerig en niet lekker. ’s Avonds heeft het aanstellertje koorts, haar lijfje is helemaal verkrampt. Op haar arm staan drie rode strepen.

Op vaccinatie tegen tetanus is het wachten tot 1959. Haar enige kans op genezing zit in een oranje doos met zwarte letters. De aanblik alleen doet haar kokhalzen, ze moeten de pillen tussen haar tanden persen. Maar liever dat dan wat de dokter in het vooruitzicht stelt. Als het niet snel keert, gaat die arm eraf.

De schooldirectrice brengt haar een zeldzaam, kostbaar cadeau. Een fles spuitwater, de champagne uit haar kindertijd. Wat wil je graag als je weer beter bent, vragen de burens. Lang hoeft ze er niet over na te denken: een autoped! Waarop haar moeder in snikken uitbarst: en nog eens vallen, zeker? Ze krijgt een blokkendoos.

* * *

Meer ziek dan gezond, vaker niet naar school dan wel. Tussendoor onstuimig en onbesuisd als geen ander, van het ene uiterste in het andere. Was het haar verzet, haar inhaalbeweging, verdubbelde gulzigheid uit vrees voor gemis? Ovenlode uit, op naar weer een ochtend.

Naar weer een nieuw adres ook. Hoe moet je wat na de werkmanswoning in Stene kwam, noemen? Een café of restaurant was het niet, een tearoom of ijssalon evenmin, een doorsnee gezinswoning al helemaal niet. Soms moet je wat niet bestaat gewoon verzinnen.

Congolaan, de straatnaam alleen al sprak van nieuwe horizonden. Een bevriende brouwer had haar vader op het fraaie, door een reder opgetrokken pand geattendeerd. Zelf woonde de eigenaar op de eerste verdieping, maar het gelijkvloers was vrij.

Brouwer Jeroom zag het zo voor zich. De houten gevel, geschilderd in opgewekt groen en wit. Klap de pui open, en je waant je op een zomers terras. ‘Een kans uit de duizend, een unicum in Den Opex, Ernest!’ Veel moeite had het hem niet gekost om haar vader te overhalen.

Maar Marie-Louise? De kokette bruid, de moeder van de drie meisjes, de van bravissimo’s gespeende operadiva? Zou ze alsnog een publiek kunnen betoveren, niet met haar stem maar met iets totaal anders? Na lang aandringen zwicht ook zij.

Wel op haar voorwaarden: een interieur van mahonie-hout. Boven de bar een hemel waaraan, als engelen, sierlijke glazen hangen. Een serveuse in een kraaknet wit schortje die drankjes en lekkers rondbrengt – eieren, koekjes, chocolade. En als La Locandiera van deze zorgvuldig gecomponeerde partituur van stijl en schoonheid, zij: Marie-Louise Philips, patrones met de ijzeren wil en de duizend ogen, in couture gehulde zakenvrouw in haar verbluffende nouveauté.

Nieuw trekt nieuw aan. De toeloop overtreft de stoutste verwachtingen. Voor huishouden en kinderen houdt Marie-Louise geen tijd meer over. Een gezinshulp en een oppas

doen hun intrede. Eulalie, grijze haren en dus stokoud in kinderogen, brengt de meisjes een hen tot dusver onbekende vaardigheid bij: bidden voor het eten. Het werkelijke wonder van innovatie, de eerste stap naar wat huisvrouwen wel dra zal bevrijden van ruwe handen en een kapotte rug, wacht hen echter in de bijkeuken. Daar verdringen zich zes kleine ellebogen rond een enorme houten wastobbe, aangedreven door elektriciteit. 'Ik wil aan de mangel draaien!' 'Nee, ik!'

* * *

Scherven in de archeologie van haar geheugen zijn het, die niet enkel de ongewone locatie oproepen, maar alles waar die voor stond. Stijgende welstand, een bruisende buurt, een toekomst vol onbeperkte mogelijkheden. Helaas, oorlog herleidt die verwachtingen tot valse invularchitectuur, beton tussen antieke fresco's.

Verplichte sluitingsuren luiden de neergang in. In plaats van zich in de krappe tijd te verdringen, blijven meer en meer klanten weg. Als tussen de huizen muren worden afgebroken om schuilkelders te maken, gaat de gemeenschapszin ook letterlijk ondergronds. In wat was uitgegroeid tot trefpunt voor de hele buurt en ver daarbuiten staren je nu lege stoelen aan.

Op troosteloosheid valt geen winst te boeken. Niet getreurd evenwel, brouwer Jeroom heeft al een ander pand op het oog. Waar ze eerder voor heeft bedankt, moet Marie-Louise nu noodgedwongen aanvaarden. Opnieuw een verhuis, nu naar een écht café, zonder mahoniehout of glazen-hemel. Opnieuw een ommekeer, maar nu in tegengestelde richting. Achteruit.

Het is 10 mei 1940, een zonnige dag. Vaders legeruniform uit de kast halen, is een favoriet tijdverdrijf van de drie meisjes. Parmantig met de beenkappen door de kamer stappen, kaki tot aan hun kinderliezen. Maar de speeltijd is voorbij, carnaval is ernst op grotemensenmaat geworden.

Kleine Inès is met andere kinderen op straat aan het stoeien als een onzichtbare filmregisseur actie roept. Voordeuren zwaaien open, mensen komen naar buiten gestormd, lopen alle kanten op, klampen elkaar aan. 'Heb je het gehoord, de oorlog is begonnen!'

Om te trouwen met Marie-Louise heeft Ernest, zoon van een Nederlandse vader en Vlaamse moeder, zich tot Belg laten naturaliseren. Nu komt de liefde om haar loon: als werknemer van het metaalbedrijf Valcke Frères wordt hij opgeroepen om met een bedrijfswagen soldaten te vervoeren. Zijn vrouw blijft alleen achter met hun dochtertjes.

Vissers maken hun boten klaar om het Kanaal over te steken, ze bieden aan hen mee te nemen. 'Er is nog plaats voor jou en de kinderen, in Engeland zijn jullie veilig!' Marie-Louise schudt koppig van nee. 'En Ernest dan?' Maar als enkele dagen later de eerste bommen op Oostende vallen, besluit ze alsnog de wijk te nemen. Niet naar Great Britain maar richting Petit Paris. Daar woont tante Flore.

* * *

Toen Marie-Louise op haar elfde haar moeder verloor, had tante Flore zich ontfermd over de drie kinderen van haar overleden zus. Nadat ze op haar twintigste als enige overlevende van het drietal vaderloos werd, was Marie-Louise bij haar ingetrokken. Voor de kinderen die ze nu op haar beurt

heeft, is Tante Flore de oma die ze nooit hebben gekend. Van pleegmoeder tot pleeggrootmoeder.

Geen week gaat voorbij of ze gaan bij haar op bezoek. Tante Flore heeft twee zonen, Albert en Lowietje, en twee soorten snoep. Daalt ze de keldertrap af, dan is het feest en krijgen ze chocolade. Trekt ze de keukenlade open, dan wacht hen lekkers van lagere orde. Met een vlijmscherp mes hakt tante Flore dan van de *pekkoek* een brok zwarte drop.

Soms krijgen ze helemaal niets. Ernaar vragen is hen door hun moeder ten strengste verboden, en dat weet tante Flore. Met duivels genoeg wacht ze tot de zusjes vertrekkens-klaar bij de voordeur staan te dralen. Om zich dan met een triomfantelijke grijns te laten ontvallen: ‘Wel, zijn we niets vergeten? Of hebben jullie misschien geen trek vandaag?’

Tante Flore heeft ook een man. Nonkel Arthur heeft lieve ogen boven een dikke snor en handen die kunnen toveren. Voor de meisjes heeft hij een Madurodamwinkel gemaakt, compleet met open rekken en een toonbank, net echt. Van hem mag kleine Inès in zijn atelier spelen.

Ze houdt van de geur van hars en zaagsel, knutselt bootjes van afvalhout. ‘Jij’, zegt nonkel Arthur, ‘moet schrijnwerker worden.’ Zoals ik, bedoelt hij, cabientjes maken voor het strand van Oostende.

Rij aan rij, als soldaatjes in het gelid, staan ze langs de vloedlijn. Weldra zullen bunkers ze vervangen, zullen daar echte soldaten oprukken. Maar nu houden ze nog stand, volgestouwd met klapstoelen, windschermen en parasols, schoppen en emmers en vormpjes. Klaar voor de zoveelste zorgeloze zomer.

Net zo florissant als de Koningin der Badsteden is het bedrijf van nonkel Arthur, te oordelen naar de imposante

Mammon die de echtelijke slaapkamer siert. Een brandkast, door nonkel Arthur omschreven als een nagel aan zijn doods-kist, en dat heeft alles te maken met hoe zijn vrouw met de inhoud omspringt.

Tante Flore wedt op paarden. Ze troont haar nichtjes mee naar de Wellington Hippodroom, de fin-de-siècle-ren-baan achter de Koninklijke Gaanderijen. Terwijl ze knarse-tandend de kansen afweegt van Cheesy of Pinto of Boreas, maken de meisjes jacht op wat de bookmakers achterlaten. Dikke boekjes in alle kleuren van de regenboog, waar strookjes uit gescheurd zijn. Uitermate geschikt om de rekeningen van de Madurodamwinkel op te kribbelen.

Als tante Flore in een goede bui is, blijft het daar niet bij. Dan neemt ze hen mee uit winkelen en koopt ze voor hen nieuwe schoenen, tot grote ontsteltenis van hun moeder. Alsof die daar zelf niet toe in staat is, terwijl Ernest bij Valcke Frères toch meer dan behoorlijk de kost verdient! Of vindt Marie-Louise, dat zelfverklaarde toonbeeld van goede smaak, de schoenen ronduit afschuwelijk? Wie zal het zeggen?

Behalve uitzonderlijk gul is tante Flore extreem gierig. Van haar huis wordt beweerd dat er niets naar buiten gaat behalve rook. Als ziekte haar jongste zoon Lowietje fataal wordt, doet het gerucht de ronde dat zijn dood te wijten is aan de krenterigheid van zijn moeder, die er veel te laat de dokter bij haalde. En als tante Flore later, veel later, in het intussen volwassen schrijnwerkstertje een ideale schoondochter ziet, is dat niet uit bekommernis om het geluk van haar enige nog levende zoon Albert, maar omdat het geld dan in de familie blijft.

Niet aan Albert maar aan een andere man heeft de gedroomde schoondochter haar hand geschonken, als ze wijlen tante Flore portretteert. Grijs haren, stijlvolle maar strenge jurk, dunne wenkbrauwen en een streep van een mond. Een interieur met bloemetjesbehang en kanten gordijntjes.

Dat tante Flore met de rug naar het opvallend smalle raam staat, is geen toeval. Niet daarbuiten, maar hierbinnen bevindt zich wat voor haar belangrijk is. Een tafel, gedekt met glas, bord en bestek. Minuscuul en in drievoud, voor elk van haar pleegkleinkinderen één.

De tafel kantelt net niet uit beeld. Meer dan een smalle strook onderaan krijg je er niet van te zien. Maar boven het kabouterservies torent ze uit, groot en breed als de reuzin die ze in hun kinderogen was. Hun gulle, gierige tante Flore.

In vreedestijd was tante Flore de toevlucht geweest van Marie-Louise, als de oorlog uitbreekt, wordt ze dat opnieuw. Bij haar weet ze zich welkom met haar drie dochttertjes, onder de vleugels van haar vroegere pleegmoeder voelt ze zich veilig. In haar keuken, in dat smalle straatje vlak bij Petit Paris, speelt zich de filmische scène af die voor eeuwig op het netvlies van de middelste dochter gebrand staat. Beeld met klank erbij, een flits slechts: haar moeder die bruusk beide armen in de lucht gooit en, tussen verschrikking en verrukking in, zijn naam schreeuwt. 'Ernest!'

Na een veldtocht van achttien dagen heeft koning Leopold III de onvoorwaardelijke capitulatie ondertekend. Het Belgische leger heeft zich overgegeven, er moeten geen soldaten meer worden vervoerd. In Leffinge, waar het tramrangeerstation fungeert als verzamelplaats voor oorlogsmateriaal, houdt Ernest het voor bekeken. Terugkeren naar vrouw en kind zal hij.

Hij treft de echtelijke woning verlaten aan. Maar Ernest kent zijn Marie-Louise. Waar anders dan bij tante Flore kan ze met hun dochttertjes zijn? En daar staat hij dan, in de deuropening naast de gootsteen: de redder des vaderlands, zijn wang de kleur van wijn, niet van bloed.

Zich bij de rangen van de werklozen voegen, zoals zoveel teruggekeerde soldaten, is aan hem niet besteed. Amper een dag later verruilt hij zijn huidige werkgever voor zijn vorige, Valcke Frères. De drie directeurs, vijfde generatie afstamme-

lingen van stichter Casimir, zijn alvast gevlucht naar Frankrijk, waar het bedrijf filialen heeft. Op wie kunnen ze beter rekenen om de brandkast en het volledige wagenpark na te brengen, dan op hun meest ervaren chauffeur?

Zie ze zitten, op de berg van valiezen en matrassen in de meterslange laadbak. Marie-Louise, sjaaltje om haar hoofd geknoopt, met haar drie dochters. Aan het stuur van de vrachtwagen hun vader, achter hen aan een vloot van auto's en camionettes.

Is dit oorlog, deze ongewone vakantie, dit avontuur? Uit het niets springen langs Franse wegen Belgische soldaten aan boord. Klinken er schoten van je rettekettek, dan is het snel snel snel de greppel in. De soldaten boven op je, als een warm en levend schild.

Overnachten doen ze op zolders van huizen of erven van boerderijen. Voor hongerige soldatenmagen zijn rondtippende kippen verleidelijk, maar Ernest verbiedt hen formeel er een te slachten. Gastvrijheid beloon je niet met diefstal, ook een boerengezin moet eten!

Behalve op fatsoen houdt hij ook toezicht op de beurtrol om de wacht te houden. Die nacht krijgt moeder Marie-Louise iedereen wakker, een rat heeft een stuk uit haar oor gebeten. Een akkefietje, vergeleken bij het daaropvolgende alarm.

* * *

Ze is in diepe slaap verzonken als hardhandig aan haar mouw wordt getrokken. 'Opstaan, snel, we moeten weg, nu meteen!' Amper is de vloot vertrokken of achter hen, in een wolk van rook en vuur, ontploft de brug.

Hoe kon haar vader dit vooraf weten? Had iemand hem ver-
wittigd, had hij er misschien zelf de hand in? Jaren later sprok-
kelt ze het antwoord bij elkaar aan de hand van losse fragmen-
ten. Ze klikt ze door als stereoschijven in een viewmaster.

Eerste beeld. Oostende tijdens de oorlog. De straten ver-
sperd, staketsels op het strand. Niet de zee is de horizon,
maar een muur van straat tot straat. Plots beweegt het beeld,
Duitse soldaten komen hun huis binnengevallen, op zoek
naar haar vader. Briesend als een leeuwin zit haar moeder hen
achterna, alle kamers door. Tot ze onverrichter zake afdrui-
pen, omdat hij onzichtbaar en onvindbaar blijft.

Tweede beeld, ze is veertien. Net als vier jaar eerder stor-
men mensen naar buiten, ditmaal niet omdat de oorlog be-
gint, maar omdat hij stopt. In de nadagen van de bevrijding
komt een buurjongen aanlopen, een geweer over de schou-
der. Haar vader houdt hem tegen, 'daar kan je beter niet mee
te koop lopen', zegt hij. Vriendelijk maar resoluut.

Dezelfde toon die past bij het derde beeld, niet veel later.
Ze is alleen thuis en heeft een stoel voor de kast geschoven. Zo
kan ze beter bij het boek dat ze zo graag leest, ook al begrijpt
ze er maar de helft van. In plaats van *De Verborgenen des Volks*,
de arbeidersgeschiedenis van Eugène Sue, trekt boven op de
kast iets totaal anders haar aandacht. Naast de dikke inge-
bonden boekdelen ligt een pak papier met daarop namen en
adressen. Sommige herkent ze als die van mensen uit de buurt.
Onaangekondigd en onverwacht komt op datzelfde ogenblik
haar vader binnen, hij grist de lijsten uit haar handen. En zegt,
meer bezorgd dan boos: 'Er zijn dingen die je beter niet ziet.'

Laatste beeld. Het jaarlijkse Sylvesterfeest van Valcke
Frères in Stella Maris. Voor het eerst mag ze mee naar het
diner, gevolgd door het bal. Een jongen buigt zich hoffelijk

naar haar toe, mag ik deze dans van u? Hij wil haar graag terugzien, samen naar de bioscoop of uit wandelen, misschien? Ze kuieren langs de Zeedijk als hij het opbiecht: zeventien was hij, na een oproep in alle klassen van het college was hij vertrokken naar het oostfront. 'Nu weet ik dat ik verkeerd was', zegt hij.

Het is hem ernst. Hij wil haar voorstellen aan zijn ouders. Fijne mensen, welstellend en cultuurminnend. Een huiselijke kring, waarin wordt geschreven en geschilderd, haar charmeert het zeer. Maar de prille idylle botst op het veto van vader Ernest: die jongeman kan zijn dochter beter niet meer opzoeken. Hij is bij hen niet welkom.

Ze zet alles op een rijtje. Aan de opgeblazen brug tijdens de vlucht naar Frankrijk voegt ze de inval van de soldaten toe, de lijsten boven op de kast, de jongeman met het geweer, de onverbiddelijkheid van haar vader. De optelsom levert haar de naam van een belangrijke verzetsgroep uit die jaren, zijn halsstarrigheid heet Witte Brigade.

* * *

'*Merci, au revoir!*' Daar blijft het onthaal in La Rochelle toe beperkt, nadat ze de brandkast en het wagenpark op het filiaal van Valcke Frères hebben afgeleverd. En nu? Waar moeten ze heen? Rechtsomkeer maken, de vijand tegemoet, nee toch? Het plaatselijke Centre d'Accueil dan maar?

Dat is buiten Marie-Louise gerekend. De volgende dag huurt ze een huisje. Ernest vindt werk als leverancier van ijs, met zakken vol klompen op zijn rug doet hij de ronde van restaurants. Uit de klantenlijst kiest hij de meest geschikte plek voor hun familiale rendez-vous.

Marie-Louise koopt voor haar dochters drie identieke nieuwe jurkjes. Zo, netjes uitgedost, wandelen ze voortaan elke middag naar de boulevard. Daar installeren ze zich op het afgesproken adres en wachten tot Ernest zich bij hen voegt. En dan: laat maar aanrukken! Elke middag, dag na dag. Witte wijn en oesters.

Behalve voor de kinderen. Wat ze dan wel voorgeschoteld kregen, herinnert ze zich niet. Een glas limonade misschien, met een baguette erbij, het is maar een gok. Het werd ze niet eens gevraagd, kinderen lustten geen oesters, en daarmee uit.

Een eind in de twintig was ze toen ze er voor het eerst een had geproefd. Op een oudejaarsfeestje bij vrienden, en pas na lang aandringen van de gastvrouw. 'Geen oesters, dat méén je niet, Inès! Toe, eentje toch?'

Ze had haar lippen aan de schelp gezet, haar ogen dichtgeknepen. Ze rook en proefde de zee, was het nieuwe jaar in gestapt met nog een oester, en nog een en nog een. Hoezo, niet lusten? Waarom had ze zich deze zaligheid al die jaren ontzegd? Als ze te kiezen heeft, weet ze het voortaan.

'Wat had u gewenst als voorgerecht, mevrouw?'

'Een dozijn oesters alstublieft.'

'Wat had u gewenst als nagerecht, mevrouw?'

'Doet u me nog maar een dozijn.'

Net zo levendig als de scène waarmee het verblijf in Frankrijk begon, staat haar het tafereel voor de geest waarmee het eindigde. De wijnglazen leeg op een slok na, haar vader die de laatste oester hapklaar voor zich houdt, als hij het opmerkt. Ginds, helemaal aan het einde van de boulevard, stuift een motor met een zijspan voorbij. Niet zozeer het rijtuig trekt

zijn aandacht, als wel de bijhorende helmen. Meteen daarna volgt een auto met weer zulke helmen, twee vooraan en twee achteraan. 'Als die Duitsers nu ook al hier zitten,' zegt moeder Marie-Louise, 'kunnen we net zo goed terug naar huis.'

Wat betekent een huis in oorlogstijd? In de schuilkelders waarvan de muren gesloopt zijn, staan nu britsen voor Duitse mariniers. De aanwezigheid van onderzeeërs maakt Den Opex tot een geliefd doelwit voor Engelse bommen. Het is er te gevaarlijk, er moet een veiliger onderkomen worden gezocht. Verhuizen, alweer.

Aan de statige gevel in de Kimmelbergstraat hangt een bord *Habité*. Maar de eigenaar, een rijke stoffenfabrikant, heeft vrediger oorden opgezocht. Beter een oppassend gezin als conciërge dan het pand te laten verkommeren. Toch?

Marie-Louise herademt. Niet langer achter de tapkast, ze kan het alleen maar toejuichen. Temeer omdat het onverhoopte blijf weerzien in de keuken van tante Flore niet zonder gevolg is gebleven. Negen maanden nadat ze zich in de armen van Ernest heeft gestort, heeft ze het leven geschonken aan een zoon.

De drie meisjes hebben er een broertje bij, Numa. De naam van de wijze Romeinse koning die zijn onderdanen vrede had geschonken in plaats van oorlog. Een naam als een vooralsnog on vervulde wens.

* * *

Een huis is de plaats waar je woont. Om het even of het van steen, ijs of karton is, een café of een herenhuis zoals dit, met stallingen en een prachtige tuin. Het woord thuis, samen-

trekking van 'te' en 'huis', gaat een stap verder. Het verwijst niet alleen naar waar je woont, het belichaamt verbondenheid, veiligheid, identiteit. Thuis is waar kleine Inès het liefst zou zijn, thuis is waar ze zelden is.

Samen met de vijandelijkheden houden ook haar gezondheidsproblemen aan. Eenstemmig zingen ze het refrein van haar daaropvolgende jaren: terug naar huis en weer weg van huis, naar gastverblijven en onthaalgezinnen.

De toch al ongewone tijden worden er nog ongewoner door, bevolkt door mensen die ze anders nooit zou hebben ontmoet, bezaaid met ervaringen die ze nooit zou hebben opgedaan. Ontdekkingsreizen zijn het, naar een onbekende wereld, naar een onbekend zelf ook. Elke bestemming een zaadje voor later.

* * *

'Duizenden ondervoede stadsmuschjes moeten naar den buiten.' De slogan van Boerenhulp aan Stadskinderen is in liefdadigheid verpakte propaganda. Maar wie zou er zijn kinderen in oorlogstijd geen veiligheid, gezonde lucht en een vol bord gunnen?

Voor de zusjes Van den Kieboom ligt 'den buiten' in Staden. Daar worden ze ondergebracht op drie verschillende locaties. Lulu bij chicoreitellers, Fabienne een erf verderop, Inès bij een weduwnaar met een zoontje van haar leeftijd en een dochter van achttien.

In Oostende deelt ze het bed met haar zusjes, hier met de dochter des huizes. Zo geruststellend als ze inslaapt, zo brutaal is het ontwaken in doorweekte lakens. Ontsteld haalt de dochter er haar vader bij. Ach zo, het stadsmusje is een bed-